

ОРИГІНАЛ-МАКЕТИ ПІДРУЧНИКІВ З ІСТОРІЇ УКРАЇНИ ДЛЯ 7 КЛАСУ: РЕЛІГІЄЗНАВЧА СКЛАДОВА

В. Ю. Кришмарел,

кандидат філософських наук, старший науковий співробітник

У статті обґрунтовано важливість релігієзнавчої компетенції у курсі історії України, показано потенціал її формування у 7-му класі відповідно до вимог Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти та чинної програми з історії. З огляду на це проаналізовано оригінал-макети п'яти підручників 2015 р., які підготовлені відповідно до чинної програми, включають базову інформацію релігієзнавчого характеру, але поодинокі її поглиблюють та включають до інтерактиву. На основі цього приходимо до рекомендації, що оскільки різні аспекти мають більш вдалий виклад у різних текстах, то вкрай корисним було б використання різних підручників на різних етапах (або принаймні матеріалів з них, які могли б бути використані вчителями у процесі підготовки до уроків та під час їх проведення). Основне зауваження – християноцентризм викладу, якого варто уникати. У цілому ж оригінал-макети підручників відповідають держстандарту та програмі, а за умови їх паралельного використання – можуть забезпечити насичений, виважений та цікавий процес навчання історії України.

Ключові слова: *підручник, історія України, християнство, релігієзнавство, компетентність.*

У розвитку особистості значну роль відіграють норми моралі та відповідальної громадянської позиції. Предмети суспільствознавчого циклу містять значний потенціал щодо формування відповідних компетентностей (переважно в межах історичної та правознавчої компетентностей), проте він потребує відповідної методичної роботи вчителів. Основою та основним засобом формування виступає підручник.

З огляду на поліполітичність, мультиетнічність та поліконфесійність українського суспільства, необхідним є врахування цінностей, у тому числі релігійних, представників різних спільнот. Саме тому необхідно на уроках історії України розвивати учнівську допитливість та увагу, вчити ставити запитання та отримувати відповіді щодо питань релігії, етики та світу загалом, а не лише засвоювати готові знання. Історія в цілому та курс історії України зокрема мають значні можливості культурологічного та навчально-виховного спрямування. З огляду на це необхідно зважати на формування релігієзнавчої компетентності, що включає розуміння моральної та суспільної значущості різних релігійних течій, врахування специфіки сформованого на їх основі світогляду при взаємодії із представниками релігійних течій, формування цілісної історико-етичної картини світу. Її виключення позбавляє можливості

цілісного й ефективного функціонування громадянської компетентності, що визначається Державним стандартом базової і повної загальної середньої освіти як «здатність учня активно, відповідально та ефективно реалізовувати права та обов'язки з метою розвитку демократичного суспільства», визначальними рисами якого є свобода совісті та віросповідання, а також загальнокультурна компетентність, що розуміється як «здатність учня аналізувати та оцінювати досягнення національної та світової культури, орієнтуватися в культурному та духовному контексті сучасного суспільства, застосовувати методи самовиховання, орієнтовані на загальнолюдські цінності».

Необхідно враховувати, що Державний стандарт освітньої галузі «Суспільствознавство» передбачає багатоаспектність викладу – вивчення різних вимірів громадянського життя та релігії (морально-етичного, соціального, культурного тощо) – та багатоперспективність – вивчення з погляду різних суб'єктів (віруючих конкретної релігії, представників різних культурних спільнот тощо). Таким чином, релігієзнавчу складову обгрунтовано відображено у чинних програмах з історії (у тому числі й історії України) і, відповідно, має бути представлено у підручниках.

Оскільки вивчення безпосередньо історії України починається із 7-го класу, то зупинимося більш детально на аналізі потенціалу оригінал-макетів нових підручників (2015 р.), які готові до друку відповідно до програм, чинних на кінець 2014/2015 навчального року, з метою розкриття визначених програмою релігієзнавчих аспектів.

Чинна програма для 7-го класу передбачає чітке виокремлення питань, пов'язаних із релігією, лише у двох темах: а) Тема 2. Київська держава наприкінці X – у першій половині XI ст., де має розглядатися «запровадження християнства як державної релігії», «церковне та культурно-освітнє життя», у результаті чого учень/учениця «визначає передумови й історичне значення запровадження християнства», «характеризує культурні досягнення, розпізнає найвідоміші пам'ятки архітектури та образотворчого мистецтва, стисло описує їх»; б) Тема 5. Українські землі у складі Великого князівства Литовського та інших держав (друга половина XIV – XV ст.), де вивчається «становище духівництва та церковні відносини». Інші теми не мають виокремлених аспектів змісту чи вимог, які б стосувалися релігієзнавчого компонента. І це вже не відповідає багатоаспектності та багатоперспективності, адже зміст переважно формується на основі християноцентричного підходу (ми зараз не беремо до уваги інші виміри дослідження – повсякдення, війни тощо), хоча мав би ґрунтуватися на засадах академічного підходу. На практиці ж автори здебільшого намагаються обійти або дуже узагальнено та малоефективно подати релігієзнавчу тематику.

З метою роз'яснення зазначеного твердження, розглянемо виклад першої та другої тем (відповідно до чинної програми) у оригінал-макетах підручників з історії України для 7-го класу 2015 року. Для зручності викладу позначимо кожен з оригінал-макетів римською цифрою (в алфавітному по-

рядку): Власов В. С. Історія України: підручник для 7 класу – I; Гісем С. В., Мартинюк О. О. Історія України: підручник для 7 класу – II; Гупан Н. М., Смагін І. І., Пометун О. І. Історія України: підручник для 7 класу – III; Свідерський Ю. Ю., Ладиченко Т. В., Романишин Н. Ю. Історія України: підручник для 7 класу – IV; Смолій В. А., Степанков В. С. Історія України: підручник для 7 класу – V. Зазначимо, що більшою мірою нас цікавить друга тема, оскільки лише вона має прямий змістовий потенціал щодо релігієзнавчої компетентності. Проте деякі автори і у першій темі змогли знайти можливості для використання релігієзнавчого потенціалу, тому наведемо і такі приклади (для ілюстрації можливості використовувати межі програми для наповнення її багатоглядним матеріалом).

Вперше релігійний аспект постає переважно при викладі інформації про Аскольда, де згадується, що з його ім'ям пов'язана перша спроба християнізації Русі. При цьому у двох із п'яти підручників наведено відповідну цитату Фотія. І лише один підручник – V – містить на початку викладу (с. 20) визначення християнства (хоча таке визначення є у 6-му класі, але після літніх канікул бажано було б нагадати).

Зауважимо також, що оволодіння понятійним апаратом є необхідним елементом набуття компетентності, а цьому аспекту здебільшого взагалі не приділяється увага – відсутнє пояснення більшості понять, пов'язаних із релігією. Зокрема, цікаву історичну довідку наведено у підручнику IV, проте навряд чи учні зможуть без використання додаткових джерел зрозуміти, про що у ній ідеться (з огляду на те, що використана термінологія не є загальнообов'язковою для засвоєння та оволодіння і не містить пояснення у тексті цієї підтеми згаданого підручника): «Варто зазначити, що від часів Аскольда візантійці зараховували Русь до християнських держав. З кінця IX ст. вона вважалася митрополією, що підлягала Константинопольському патріархові й у церковному статуті імператора Льва VI (886–912) стояла на 61-є місці в списку митрополій» (с. 30–31). Навряд чи семикласники зможуть пояснити сутність поняття «митрополія», «патріарх», а також оцінити 61-є місце – це багато чи мало (адже не надано загальної інформації щодо кількості митрополій у цілому на той час або іншої базової інформації, яка дозволить сприйняти це повідомлення).

Аспект культурно-освітнього життя (а не лише повсякдення, яке є надзвичайно важливим і цікавим, проте не вичерпує повноти розвитку тогочасної спільноти) зазначено в одному підручнику – IV, де зауважено про появу перших богослужбових книг, які є сутнісним надбанням східних слов'ян. При цьому звернуто увагу на те, що політичні мотиви визначали аксіологічний підхід під час викладу історичних фактів у візантійських і руських літописах, що й зумовило зміщення акцентів у висвітленні християнізації Аскольдом та Рюриковичами (с. 31). Вважаємо, що таке включення є корисним, адже робота з витримками з історичних документів активізує критичне мислення учнів і сприяє дослідницькому навчанню (у такому невеликому абзаці ця

ефективність використана порівняно повно, закладаючи базу для формування аксіологічної компетентності).

Наступним прикладом навчання аспектам історії релігії є врахування хрещення Ольги, що висвітлено в усіх підручниках. При цьому причини зацікавлення Ольгою християнізацією подано досить по-різному: у I-му («утративши реальну владу, Ольга цілком присвятила себе поширенню християнства» [с. 35]) – через послаблення її політичної влади; у III-му («за княжіння Ольги християнство так і не стало державною релігією, оскільки язичницьке протистояння тоді було надто потужним – до його сил належав і її син Святослав. Не бажаючи загострювати державний розкол на релігійному ґрунті, княгиня не насаджувала християнство» [с. 36]) – через прагнення централізації влади; у II-му («оскільки язичницькі настрої були досить сильними, Ольга не наважилася оголосити християнство державною релігією» [с. 28]) та V-му («її діяльність через спротив язичницького населення й прагнення єпископа [Адальберта] тлумачити свій приїзд як прояв залежності Русі від імператора зазнала невдачі. Враховуючи силу опору християнству як серед знаті, так і простолюду, велика княгиня не наважилася проголосити його державною релігією» [с. 23]) – через сильні проязичницькі настрої у населення. Звісно, що хрещення Ольги є досить складним історичним фактом, який однозначно не трактується. Тому доречним було б стосовно цього давати завдання та запитання для активізації критичного мислення («Чому, на твою думку ... Поясни ...»; «Якими ще могли б бути причини ...»; «Запишіть основні фактори впливу ...» тощо). Ефективною могла б бути робота у групах та інші форми інтерактивних занять, які в розглянутих оригінал-макетах у методичному апараті не представлені (проте це може бути зроблено вчителем з огляду на матеріал, який розміщено у текстовому й ілюстративному компонентах). Дещо дотичним до цього є приклад роботи у групах у підручнику I (с. 36), де запитання ставиться щодо причин, чому Ольга як матір не змогла долучити Святослава до християнства. Таке завдання має вагомий виховний і дослідницький потенціал, хоча й більш моральнісний, ніж аналітичний вимір. Це засвідчує суттєвий потенціал курсу історія України саме у формуванні громадянина високого духовно-морального рівня, який може аналізувати та робити висновки про співставлення власних інтересів і цінностей (Ольга прийняла християнство) та інтересів загальних (в більшості підлегли не готові навіть формально до такого прийняття).

У контексті нашого аналізу варто розглянути і такий аспект, як святість княгині Ольги. Цей її статус, особливо з огляду на початок її політичної активності (помста), специфіку співпраці з Візантією (хрещення як підстава для рівності) має важливе значення у морально-виховному аспекті. Однак поняття «святий/а» не пояснено у жодному з текстів, і сутнісне сприйняття цього статусу є вкрай ускладненим. У вирішенні цього питання могли б допомогти міжпредметні зв'язки з циклом предметів духовно-морального спрямування, але вони є інваріативними, а тому «ненадійними» (оскільки невідомо, що саме буде обрано у тій чи іншій школі, а також яким буде рівень

педагогіко-методичного забезпечення). У II-му, III-му та IV-му підручниках інформація стосовно того, що Ольга є святою, взагалі відсутня. Хоча у IV-му зазначено вшанування Ольги: «В Україні глибоко шанують пам'ять про княгиню – їй споруджено пам'ятник, присвячуються книжки й кінофільми. На державному рівні встановлена нагорода – орден княгині Ольги, яким нагороджують жінок за визначні заслуги в державній і суспільній діяльності, вихованні дітей» (с. 42). У V-му підручнику наведено цитату з тексту Нестора Літописця (с. 28–29), проте достатньої роботи щодо цього уривку у методичній складовій не подано (вважатимемо, що це матеріал, який може бути вправно використаний вчителем на власний розсуд). Лише у підручнику I зазначено, за що саме і коли почали вшановувати Ольгу як святу (цікаво, що наведено ту саму цитату, що й у підручнику V). Не менш важливим також є те, що в якості ілюстрації автори наводять переважно сучасний пам'ятник княгині Ользі в Києві, де поряд з нею розміщено Кирила та Мефодія. Проте чому саме таке поєднання – не подано жодного завдання для осмислення.

Отже, перша темамістить декілька аспектів, які могли б сприяти формуванню релігієзнавчої компетенції, а за рахунок неї – і повноцінної історичної предметної компетенції, але цей потенціал не знаходить належного відображення ані у програмі, ані, відповідно, у авторів підручників. Однак варто відзначити, що за рахунок неосновної інформації, ілюстративного матеріалу та завдань до нього введено цікаві й аксіологічно і когнітивно насичені матеріали, які за вправного використання вчителями можуть бути основою для дослідницького та діяльнісного підходів.

Переходячи до аналізу другої теми, яка безпосередньо в програмі має релігієзнавчу складову, необхідно відзначити, що в курсі історії України вона є практично єдиною, яка має пояснити зміну світогляду, важливість християнських цінностей та їх провідне значення для повсякденного життя всіх верств населення упродовж багатьох наступних століть. Саме тому під час аналізу звертатимемо увагу, насамперед, на ці аспекти.

Цілком логічно, що виклад розпочинається з передумов прийняття рішення щодо визнання християнства як офіційної релігії, але таке пояснення, як у II, характеризує зовсім неполітичне випадкове рішення: «вирішивши охрестити населення своєї держави, Володимир зупинив свій вибір на християнстві візантійського зразка. Здійсненню задумів князя сприяв збіг обставин» (с. 46). Християноцентризм наступної фрази також викликає здивування: «прийняття християнства долучило Київську Русь до кола цивілізованих держав того часу» (с. 47). Саме словосполучення «цивілізовані держави» не є логічно виваженим (адже будь-яка держава є наслідком розвитку певної цивілізації, і не може бути поза нею), а історичні факти свідчать про те, що суспільно-духовний розвиток Київської Русі на той час був аж ніяк не гіршим за інші європейські, незалежно від релігійних поглядів. Далі зазначено, що християнство спричинило зміни у світогляді, але які саме, чому та в чому полягають «нові підвалини у культурі» взагалі не зазначено.

У тексті І відомості подано більш виважено, викладено наслідки, у тому числі й для розвитку освіти (с. 50). Надано пояснення, яким чином змінилися цінності повсякденного життя. Проте виникають питання щодо завдань, розміщених на с. 54: «дайте визначення понять:... християнство, церква». Яким чином, якщо в тексті немає навіть натяку про це. Вважаємо, що більш коректним було б запропонувати ці завдання в якості дослідницької роботи. Наступне ж завдання викликає здивування: «установіть подібність і відмінність у переліку слів: митрополит, єпископ, священник, диякон, волхв» (с. 54). Про яку подібність та відмінність йдеться? Звідки учні мають дізнатися про значення цих слів (завдання потрібно було б сформулювати як «знайдіть інформацію щодо сутності понять» тощо, а потім вже подавати будь-які запитання щодо цих понять). Можливо, варто було б запропонувати заповнити таблицю, вказавши ті аспекти, за якими й потрібно провести порівняння. Запитання ж щодо того, «чому літописне оповідання про вибір віри визначають як легенду, витворену літописцем?» (с. 54) взагалі не зрозуміле – у тексті не подано уривку щодо вибору, і сам вибір ніяким чином не пояснено.

У підручнику III на с. 50 варто відзначити розкриття причин необхідності релігійної реформи, проте необхідно було б посилити, чому саме «задум князя виявився невдалим. Язичницька релігія з її багатобожжям не дала підтримки державі». І все ж основний виклад є цілком виваженим. Однак, як і в ситуації з княгинею Ольгою, у тексті не пояснено причин і сутності статусу князя Володимира як святого, хоча запитання стосовно цього є: «Чому образ князя Володимира карбують на церковних православних орденах? Що означає статус «рівноапостольний»?» (с. 52). Відповіді учні мають дати на основі засвоєного на уроці, а інформацію щодо «рівноапостольства» не подано взагалі.

У V-му підручнику знаходимо інформацію щодо язичницьких вірувань давніх слов'ян (с. 34), чого, на превеликий жаль, немає у інших текстах, а це вкрай важливо, адже учні не мають іншої нагоди дізнатися про дохристиянські вірування своїх пращурів, а також про те, у чому саме відбуваються зміни в світогляді, і чому було несприйняття християнства язичниками. При цьому імена богів подано аж на с. 48. Видається, що більш виваженим було б подавати цю інформацію у контексті діяльності княгині Ольги, адже на с. 23 йдеться про опір християнству з боку знаті та простоліуду, але на яких засадах вони залишалися – не розкрито. Варто також відзначити потенціал запитання на с. 37 «Чому в Русі IX–X ст. не існувало стану «людей молитви»?», який дає вчителю можливість задіяти інтерактивні методи роботи для відповіді або використати його як основу для дослідницького завдання. Також надзвичайно корисним для учнів є узагальнення на с. 39 щодо спроб поширення християнства на території Східної Європи до Володимира – це інформація, яка й узагальнює попередній матеріал (стосовно поглядів і вчинків князів) і пов'язує виклад аспектів релігієзнавства у цілісну наскрізну лінію. На с. 48 найбільш повно викладено першу спробу релігійної реформи Володимира,

а також причини невдачі, які їй посприяли зверненню князя до рішення про прийняття християнства як державної релігії. Не цілком зрозуміло для учнів (оскільки не пояснено, в чому були кроки «самовдосконалення») на с. 49–50 подано наслідки прийняття християнства та причини включення Володимира до лику святих (проте чомусь зазначено «Руської православної церкви» – не зрозуміло, про яку саме інституцію йдеться).

Варто відзначити, що у IV підручнику також подано імена язичницьких богів, але при цьому не подано основ вірувань і роз'яснення, за що ці боги відповідали. З контексту випливає, що язичництво виступало як роз'єднуючий фактор, і лише з прийняттям християнства Київська Русь стала цілісною та сильною державою поряд з іншими сусідами. Таке висвітлення характерне практично для всіх текстів, що, знову ж таки, свідчить про християноцентричний виклад, який можна розцінювати як виховний, морально-формуючий тощо, проте, з іншого боку, він є дещо ідеологічно забарвленим, а Україна наразі, згідно з усіма документами, є світською державою, де релігія відділена від церкви.

Надзвичайно важливо, щоб учні знали про те, що хрещення – це не одномоментна подія у Дніпрі, що більшість населення не хотіла так просто відмовлятися від віри пращурів, і насадження християнства відбувалося довго і досить жорстко. На жаль, про це є побіжні згадки лише у двох текстах. З точки зору полірелігійності сучасних українців, дивним виглядає той факт, що в жодному (!) з оригінал-макетів не сказано про те, що у Володимира була можливість (і підстави) для прийняття ісламу, а також римського варіанту християнства, тобто вибір візантійського християнства ґрунтувався суто на політичних інтересах. Лише вкрай побіжно в одному тексті знаходимо згадку про взаємопроникнення християнства та язичництва. Хоча це, безумовно, той матеріал, який учні мають можливість осягнути лише на уроках історії України, і який дозволить їм цілісно сприймати власну культуру, її унікальність, глибоке коріння та самобутність у світовому контексті. Цей аспект залишається лише на рівні потенціалу, на розсуд вчителя, тобто малоімовірно, що буде задіяний і перевірений на засвоєння. Хоча завдання щодо відголосків язичництва у християнстві завжди із зацікавленням сприймаються і могли б слугувати, враховуючи, що це лише друга тема, гарним стимулом для подальшої зацікавленості у вивченні історії.

Лише в одному з оригінал-макетів – V – подано практичне заняття «Християнська релігія і церква у житті давньоруського суспільства» (§ 9, с. 52). Саме в ньому розміщено матеріал для дискусії щодо вибору релігії Володимиром, а також поєднання християнства та язичництва на побутово-обрядовому рівні. Заняття є цікавим і може бути показовим саме щодо багатоаспектності історії, проте, враховуючи сучасну тенденцію до змін у програмі, навряд чи воно залишиться затребуваним.

В оригінал-макеті IV немає окремого практичного заняття, але наприкінці теми подано багато завдань на розвиток релігієзнавчої компетентності,

міститься пояснення деяких ключових християнських понять, а також узагальнення щодо значення християнства (с. 58) (важливим є врахування того, що саме візантійський варіант у подальшому спровокував конфлікти з сусідами-католиками, хоча здебільшого у подібних конфліктах питання релігійної приналежності виступає засобом маніпуляції задоволення політичних або фінансових інтересів, тому протиставляти православних і католиків, формуючи думку «от якби Володимир прийняв інший варіант християнства», виглядає недоречно). Цікавими доречним вважаємо наведений історичний факт (с. 58–59) щодо шлюбу Володимира та Рогніди-Гореслави. Цієї інформації немає у інших оригінал-макетах, і вона дає можливість учням цілісно сприйняти особистість Володимира.

Безумовним позитивом є включення до текстового компоненту витримок з документів, але розгорнуті завдання до них, а також до ілюстративного матеріалу не завжди наявні. Проте у більшості текстів, і це варто відзначити, містяться ілюстрації (як фото, так і репродукції художніх творів), які пов'язані з темою, тобто хрещенням Русі, християнськими сторонами особистостей Ольги та Володимира тощо.

Узагальнюючи зазначене вище, приходимо до наступних висновків:

у програмі з історії України мало уваги приділено потенціалу релігієзнавчої компетентності (на відміну від Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти, основні положення якого свідчать на користь розвитку цього аспекту в межах історичної компетентності у загальноосвітніх державних закладах);

нові оригінал-макети підручників з історії України для 7 класу включають базову інформацію релігієзнавчого змісту, але поодинокі її поглиблюють та включають до інтерактиву, що могло б бути корисним для учнів як під час вивчення історії, так і у процесі формування їх цілісної багатогранної особистості загалом;

оскільки різні аспекти мають більш вдалий виклад у різних текстах (у I і III – насичений та виражений основний текст, у IV і V – цікаві додаткові матеріали тощо), то корисним було б використання різних підручників на різних етапах (або принаймні матеріалів з них, які могли б бути використані вчителями у процесі підготовки до уроків та під час їх проведення);

варто уникати християноцентричності викладу, а також якщо не поглиблювати для уникнення перевантаження учнів понятійний апарат, то принаймні коректно його висвітлювати у поточному тексті або словникових висногах;

враховуючи багаторелігійність сучасної України, корисно було б включати хоча б короткі згадки про інші релігійні течії поряд з християнством, що практично повністю відсутнє у проаналізованих оригінал-макетах;

враховуючи, що у 7-му класі історія України вивчається паралельно з курсом всесвітньої історії, дивує відсутність міжпредметних зв'язків (завдань, які б свідчили про паралельність тем), а також завдань на актуалізацію по-

передніх знань (наприклад, цілком можна було б запитати, які основні боги були у Давній Греції, чи за якого імператора християнство стало державною релігією, чи показати на карті, де воно виникло тощо).

У цілому ж оригінал-макети підручників відповідають Державному стандарту базової і повної загальної середньої освіти та програмі з історії, а за умови їх паралельного використання можуть забезпечити насичений, виважений та цікавий процес навчання історії України.

Література

1. Власов В. С. Історія України : підручник для 7 класу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://portfel.at.ua/load/7_klas/istorija_ukrajini/vlasov/89-1-0-2842
2. Гісем С. В., Мартинюк О. О. Історія України : підручник для 7 класу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://portfel.at.ua/load/7_klas/istorija_ukrajini/gisem/89-1-0-2837
3. Гупан Н. М., Смагін І. І., Пометун О. І. Історія України : підручник для 7 класу [Електронний ресурс]. – http://portfel.at.ua/load/7_klas/istorija_ukrajini/gupan/89-1-0-2839
4. Свідерський Ю. Ю., Ладиченко Т. В., Романишин Н. Ю. Історія України : підручник для 7 класу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://portfel.at.ua/load/7_klas/istorija_ukrajini/sviderskij/89-1-0-2841
5. Смолій В. А., Степанков В. С. Історія України : підручник для 7 класу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://portfel.at.ua/load/7_klas/istorija_ukrajini/smolij/89-1-0-2840

References

1. Vlasov V.S. Istoriiia Ukrainy : pidruchnyk dlia 7 klasu [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: http://portfel.at.ua/load/7_klas/istorija_ukrajini/vlasov/89-1-0-2842.
2. Hisem S. V., Martyniuk O.O. Istoriiia Ukrainy : pidruchnyk dlia 7 klasu [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: http://portfel.at.ua/load/7_klas/istorija_ukrajini/gisem/89-1-0-2837.
3. Hupan N. M., Smahin I. I., Pometun O. I. Istoriiia Ukrainy : pidruchnyk dlia 7 klasu [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: http://portfel.at.ua/load/7_klas/istorija_ukrajini/gupan/89-1-0-2839.
4. Sviderskyi Yu. Yu., Ladychenko T. V., Romanyshyn N. Yu. Istoriiia Ukrainy: pidruchnyk dlia 7 klasu [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: http://portfel.at.ua/load/7_klas/istorija_ukrajini/sviderskij/89-1-0-2841.
5. Smolii V. A., Stepankov V.S. Istoriiia Ukrainy: pidruchnyk dlia 7 klasu [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: http://portfel.at.ua/load/7_klas/istorija_ukrajini/smolij/89-1-0-2840.

Кришмарел В. Ю.

ОРИГИНАЛ-МАКЕТЫ УЧЕБНИКОВ ПО ИСТОРИИ УКРАИНЫ ДЛЯ 7 КЛАССА: РЕЛИГИОВЕДЧЕСКАЯ СОСТАВЛЯЮЩАЯ

В статье обосновано важность религиозоведческой компетенции в курсе истории Украины, показан потенциал ее формирования в 7 классе в

соответствии с требованиями Государственного стандарта базового и полного среднего образования и действующими программами по истории. Исходя из этого, проанализированы оригинал-макеты пяти учебников 2015 г., которые подготовлены в соответствии с программой и включают базовую информацию религиозного содержания, но лишь отчасти ее углубляют и включают в интерактивность. На основании этого приходим к рекомендации, что поскольку разные аспекты имеют более удачное изложение в разных текстах, то чрезвычайно полезным было бы использование разных учебников на разных этапах (или хотя бы материалов из них, которые могли бы быть использованы учителями при подготовке к урокам и их проведении). Основное же замечание – христианоцентризм изложения, которого стоило бы избегать. В целом же оригинал-макеты учебников соответствуют госстандарту и программе, а при их параллельном использовании способны обеспечить насыщенный, интересный процесс обучения истории Украины.

Ключевые слова: учебник, история Украины, христианство, религиозное образование, компетентность.

Kryshmarel V.

THE LAYOUT ORIGINALS OF THE TEXTBOOK IN UKRAINIAN HISTORY FOR THE 7TH GRADE: A RELIGIOUS COMPONENT

In the article, the importance of theological competence in the course of the history of Ukraine was specified; the potential of its formation in the 7th grade in accordance with the requirements of the State Standard of secondary education as well as the current history curriculum was represented. Taking it into consideration the analysis of the layout originals of five books that had been published in 2015 was conducted; these textbooks were developed in accordance with the current curriculums; they not only include the basic information on religion, but also deepen it and include in interactive in some cases. On this basis, we have developed the recommendation which states that because of the fact that various aspects are better summarized in various texts, it would be extremely useful to use different textbooks at different stages (or at least their material that could be used by teachers in preparing for lessons and holding them). However, the main point is a Christianity-centered presentation, which should be avoided. In general, the layout originals of the textbooks meet the requirements of the State Standard as well as the curriculum, and if used simultaneously, they can provide a lively, balanced and interesting process of learning the history of Ukraine.

Keywords: textbook, History of Ukraine, Christianity, religious studies, competence